

Kun viiniä juot, juo vain kera viisaiden
ja sulotarten taivaisten, tulppaanikulmien.
Vain vähän juo. Vain toisinaan. Ulos suusta
suistamatta.

Ei paljoa! Ei näkyen. Ei julki juopuen!

Omar Khaijam

(suom. Toivo Lyy)

"23. Juomana käytetään ohrasta tai vehnästä valmistettua nestettä, joka on käymällä saatu jossakin määrin viinin kaltaiseksi. Lähellä Reinin ja Tonavan rantaa asuvat ostavat myös viiniä. Ruoka on yksinkertaista: luonnonvaraisia hedelmiä, tuoretta metsänriistaa tai piimää. Ilman komeita valmistuksia ja ilman herkullisia höysteitä he sammuttavat nälkensä. Janoon nähden he eivät noudata samaa kohtuutta. Jos heidän juomahimoaan tyydytetään toimittamalla heille niin paljon kuin he haluavat, voidaan heidät yhtä helposti voittaa heidän omilla paheillaan kuin aseilla." (Tacitus: Germania)

Viinin merkitys ja käyttö eri kulttuureissa kautta vuosisatojen on mielestäni selvä osoitus ja merkki siitä, mille tasolle kukin kulttuuri ja samalla sen eri yhteiskuntaluokat ovat kyenneet nousemaan. Näkökulmani on subjektiivinen ja katkeran kokemuksen muokkaama. Lyhyesti sanottuna — barbaarit juovat olutta ja viinaa, puolisivistyneet roskaviinejä ja turmeluksen huipun saavuttaneet cocktaileja. Sivistyneistö juo laatuviinejä — nauttien yleensä samalla korkealle kehittyneen keittotaidon parhais-
ta antimista.

Alkoholin käyttö on ollut leimallista ihmiselle jo sen historian aamuhämäristä, kivikaudelta lähtien. Tunnetaan tosin tapauksia, joissa eläimet ovat päähtyneet syömällä käyneitä hedelmiä. Kuitenkin voitaneen alkoholin käyttö rajata ihmiskunnan erioikeudeksi. Luonnossahan noita sopivasti käyneitä hedelmiä on saatavilla perin harvoin. Alkoholin valmistus vaatii tekniikkaa, jonka ainoastaan ihminen on kyennyt luomaan.

Alkoholista viini oli käytössä jo vanhassa Egyptissä, vaikka, kuten Waltarin Sinuhesta voi todeta, ohrasta valmistettu olut lieneekin vielä ollut yleisempää. Kulttuurin tason noustessa opittiin yhä paremmin tuntemaan viinin hyvät ominaisuudet. Numerissa (4. Mooseksen kirja) mainitaan Rypäle-

laakso ja rypäleterttu, jota kahden miehen täytyi kantaa. Vankka tae määrästä, vaikkei suinkaan laadusta.

Kreikkalaiset, jotka epäilemättä edustivat vanhan ajan henkisen kulttuurin huippua, kehittivät myös ensimmäisinä viininviljelyksen taiteeksi sanan varsinaisessa merkityksessä. Antiikin kuuluisimmat viinit olivat peräisin Kreikasta. Etenkin saaret, joista Khios on ensimmäisenä mainittava, olivat arvostettujen viinien tuotantoaluetta. Makedonialaisuuden barbarisoivaa vaikutusta, vaikka myös toisaalta kreikkalaista tiedonhalua, ilmentää Plutarkhoksen kertomus Aleksanterista: "Aleksanteri kokosi useita ystäviään ja sotapäälliköitään pitoihin, joissa julisti kilpailut juomisessa ja lupasi parhaimmalle palkinnon. Voittajaksi tullut Promakhos pääsi neljään kannuun ja sai palkinnoksi talentin, mutta eli tämän jälkeen vain neljä päivää. Muita juomaveikkoja kuoli Khareen kertomuksen mukaan neljäkymmentäyksi ankarien kouristuskohtausten jälkeen."

Rooman legioonat levittivät paitsi roomalaista hallintoa ja oikeusjärjestystä, myös viininviljelyä. Minne ikinä legioonalaiset etenivät, sinne saapui ennenkin tai myöhemmin myös viini. Maailman valloituksessa oli siis viinillä oma tärkeä osuutensa. Caesarin triumfeja puolestaan juhlittiin falernolaisviinillä, mikä on selvä osoitus miehen ylevästä luonteesta, ottaen huomioon falernolaisviinin korkeaksi väitetyn laadun.

Hirvittävän iskun antiikin kulttuurille antoivat kansainvaellukset. Barbaarien jalkoihin tallautui vuosituhantinen viininviljelyn perinne. Ilmastollisista syistä Eurooppa oli jo silloin jaettu kahtia vielä kauheammin, kuin mihin rautaesirippu on koskaan kyennyt. Viini ei näet enää menesty nykyisen Pohjois-Saksan, Puolan, Baltian eikä Pohjois-Venäjän alueilla, Skandinaviasta puhumattakaan. Germaani synkissä metsissä oli siis löydettävä jalolle viinille korvike, ja siksi kelpasi jo maanviljelyksen alkuajoilta tunnettu halpa-arvoinen olut. Vatsanväänneistä, pöhöttymisestä, oluen löyhkystä ja hirvittävistä jälkiseuraamuksista piittaamatta barbaarit siemailivat tuota juomaa tynnyrikaupalla, kuten Tacituksen kertomuksesta ilmenee. Kuinka sellaisessa ympäristössä voisi syntyä kestäviä kulttuuriarvoja? Epäilen suuresti, että germaani-

kansainvaelluksen suurimpana syynä on ollut kansojen huutava viinintarve!

Pimeässäkin keskiajassa loistaa valo. Sen valon tuo kristinoppi, sillä viini ja kristillisyydet ovat erottamattomat. ”Tämä on Minun vereni, liiton veri, joka monen edestä annetaan...” — Ehtoollisen sakramenttiin tarvittiin viiniä! Niinpä tänään nauttimistamme mainioista Elsassin, Reinin tahi Moselin viineistä meidän on kiittäminen sisterssiläisveljiä, jotka aikanaan vaivojaan säästämättä pengersivät Reinin ja Moselin rantoja ”ad maiorem gloriam Dei” elvyttään seuduilla antiikin viininviljelyksen perinteen, jopa sitä jalostaen.

Arabialaisen kulttuurin selvää ja absoluuttista huonommuutta verrattuna länsimaihin heijastaa oivasti islamin suhtautuminen viiniin. Profeettahan tyystin kielsi sen nauttimisen. Mutta eivät edes Muhammed ja Allah yhdessä voi sammuttaa viisaan janoa. Omar Khaijamin runojen ikuisuus elää vielä silloinkin, kun profeetta on kalvas muisto vainen!

Kun tulen — mistä? — kysytä ei multa.
Kun menet — minne? — kysytä ei sulta.
Vain viinimaljaa maistamalla taittaa
voi kärjen sellaiselta solvaisulta.
Omar Khaijam XXXIX

Keskiajan loppupuolella opitaan Euroopassa tuntemaan alkoholin tislauksen. Viinialueella, Jumalan valtakunnassa, keksintö saa siunaukselliset seuraukset. Etelä-Euroopassa kehitetään kitalakea hivelevät väkevät viinit, benediktiinit keksivät kuuluisan liköörensä ja lopulta syntyy myös konjakki. Kaikki tämä, niin kuin benediktiinit sanovat, ”Deo Optimo Maximo”. Pirun valtakunnassa pohjoisessa syntyy paloviina.

Paitsi uusia keksintöjä elpyvät myös vähitellen antiikin vanhat unohtuneet taidot. Viini saa jälleen vanheta. Enää eivät Englannin kuninkaat Richard Leijonamielen tavoin myy edellisvuoden viinivarastojaan huutokaupalla tehdäkseen tilaa uudelle, paremmaksi uskotulle nuorelle viinille. Muuten — viinintarpeensa tyydyttääkseen Englannin hallitsijat joutuivat luomaan laivaston tuodakseen viininsä Bordeaux’sta Englantiin. Siinä sivussa syntyi Englannin tulevan suuruuden pohja — juuri samainen laivasto!

Euroopassa käytiin 1400-luvulla viinisota. Siihen liittyviä tapahtumia kutsutaan myös hussilaissotien nimellä, mutta viinistä kaikki sai alkunsa. Böömiläiset pitivät näet tiukasti kiinni oikeudestaan nauttia myös viiniä ehtoollisella ja olivat valmiit taistelemaan vakaumuksensa puolesta. Tätä kantaa puolestaan katolinen kirkko ei voinut hyväksyä, vaan ahneudessaan se halusi rajata viinin juomisen ehtoollisella pappien erioikeudeksi. Tällä kertaa kävi niin, että oikeus ja maallikot voittivat. Viinin inspiroimat tšekit tuottivat kerta toisensa jälkeen vaunulinnataktiikallaan tappion keisarin joukoille. Asian muistoksi on Böömin vaakunassa viinipikari.

Ranskan loistoa 1600-luvulla kuvastaa mainiosti

Dom Pérignonin suurtyö — samppanjan keksiminen. Kun jalohome samalla vuosisadalla saa aikaan, niin ensin uskottiin, tuhojansa Tokajin viinitarhoissa, alkaa uuden ajan viinikartta hiljalleen hahmottua Euroopassa. 1700-luku tuo mukanaan portviinin ja sitä kautta Britannian imperiumin kasvavan vallan. Napoleonin sodissa Eurooppa kokee vakavan takaiskun. Alun perin Italian sotaretkellä vatsalääkkeeksi kehitettyjä katkeroita aletaan nauttia seurustelutarkoituksessa. Tosin tämä kyseenalainen ilmiö leviää kaikessa laajuudessaan joukkojen keskuuteen vasta 1900-luvulla.

1800-lukua voidaan syystä nimittää eurooppalaisen kulttuurin suuruuden ajaksi. Vuosi 1811 Bordeaux’n seudulla jää sivistyneistön mieliin unohtumattomana. Château Lafitea tuolta vuodelta tarjolla vielä seuraavalla vuosisadalla. Vaikka valmistus kehittyi huippuunsa, ei tämä ole suinkaan merkki siitä, että kaikki oppisivat juomaan. Oluen ja viinan kurimus pitää pohjoisessa laajoja massoja edelleen helvetillisessä otteessaan. Ylimmät yhteiskuntaluokat tosin kykenivät vapautumaan siitä, mutta eivät kansan syvät kerrokset.

Phylloxeran — viinikirvan — hyökkäys Euroopan viinitarhoihin 1800-luvun puolimaissa oli toinen Jumalan ruoska Attilan jälkeen. Eurooppalaisen kulttuurin sydän kirjaimellisesti syötiin elävältä. Tekohengitys ja apu tautiin täytyi hakea Amerikasta ja ympäristä. Mutta Eurooppa ei koskaan toipunut hyökkäyksen aiheuttamista korvaamattomista tappioista. Epäilemättä on totta, että se sukupolvi, jolta näin riistettiin parhaiten viinien suoma jatkuva nautinto, aloitti epätoivoissaan hirvittävän maailmansodan kahdessa näytöksessä. Tämä puolestaan johti Euroopan tuhoon.

Takana olivat ne ajat, jolloin Bismarck hallinnollisella määräyksellä velvoitti diplomaattinsa nauttimaan puolikkaan samppanjaa ennen tärkeisiin neuvotteluihin ryhtymistä. Tämä oli hänen mielestään suotavaa aineen mainion vaikutuksen vuoksi. (Ei ihme, että hänen ulkopoliittikkansa oli niin menestyksekkästä!) Nyt tunkivat tilalle amerikkalaiset cocktailit ja savukkeet. Kukapa sellaisten jälkeen voisi maistaa mitään herkullisesta aterhasta ja siten kypsyä mielessään hyviin ja rauhanomaisiin päätöksiin. Kaiken huipuksi säädettiin kieltolakeja, jotka aiheuttivat alkoholisoitumista ja rikollisuuden lisääntymistä sekä Suomessa että Yhdysvalloissa. Mitä oli enää jäljellä? Puusprii oli astunut mainioitten burgundinviinien sijalle!

Nykypäivän dualismi käy hyvin ilmi ihmiskunnan suhteesta viiniin. Meillä on vuoden 1959 Château Lafite-Rothschild. Meillä on lukuisia määriä muita hyviä viinejä. Jopa Amerikka ja muut kaukaiset maanosat on saatua tuottamaan aivan siedettävää tavaraa. Mutta arvostetaanko tätä? Kaikkea kanssa! Eurooppa uhkaa hukkua viinijärveen, ja olutvyöhyke on saanut uuden hirvittävyuden — roskaviinin — kannettavakseen. Samaan aikaan kun olut valtaa alaa viinin kanta-alueella Italiassa, tunkee pohjoiseen ällöttävää sotkua, jolle on annettu viinin nimi.

Epäilemättä hyvien viinien nauttiminen on aina jäänyt pienen ja varakkaan yläluokan etuoikeudeksi. Mutta tämän luokan laajuus paljastaa, miten sivistynyt mikin maa on. Ottakaamme kaksi ääriesimerkkiä. Toisaalla Ranska, jossa Château Mouton-Rothschildin nostamiselle ensimmäiseen cru-luokkaan vaaditaan hallituksen päätös ja jossa viinistä puhutaan käyttäen sanaa "hän" eikä "se", sillä onhan viinillä toki sielu. Toisaalla Pohjolan äärimäisillä rajoilla Suomi, synkimmän barbarian tyysija. Huolimatta Alkon varsin rajoitetuista laatuvalikoimista pysyvät korkealuokkaisten viinien hyllyt

varsin täysinä niinkin suurella paikkakunnalla kuin Helsingissä — joulunkin aikaan. Mitä tulee opiskelijoiden, isänmaan toivojen, juomatapoihin, parahtaa avarasydämisinkin humanisti syvällä sisimmässään katkeraan itkuun saapuessaan historian opiskelijoiden illanviettoon.

Ui Härän tähdet taivaan ulappaa,
ja tarun mukaan kantaa maailmaa
myös härkä . . . Mutta pelkään; pinnallaan
Maa pelkkää aasilaumaa laiduntaa!
Omar Khaijam XXXIV